

Mythologia, Venise, 1567 - III, 17 : De Luna

Auteur(s) : Conti, Natale

Collection Mythologia, Venise, 1567 - Livre X

Ce document a pour résumé :

[Mythologia, Venise, 1567 - X \[30\] : De Luna](#)

Collection Mythologia, Francfort, 1581 - Livre III

[Mythologia, Francfort, 1581 - III, 17 : De Luna](#) est une version augmentée de ce document

Collection Mythologie, Paris, 1627 - Livre III

[Mythologie, Paris, 1627 - III, 18 : De la Lune](#) est une transformation de ce document

Collection Mythologie, Lyon, 1612 - Livre III

[Mythologie, Lyon, 1612 - III, 17 : De Lune](#) est une transformation de ce document

Informations sur la notice

Auteurs de la notice Équipe Mythologia

Mentions légales

- Fiche : Projet Mythologia (CRIMEL, URCA ; IUF) ; projet EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle). Licence Creative Commons Attribution - Partage à l'Identique 3.0 (CC BY-SA 3.0 FR)
- Images : Münchener DigitalisierungsZentrum (MDZ).

Citer cette page

Conti, Natale, *Mythologia* Venise, 1567 - III, 17 : De Luna, 1567

Projet Mythologia (CRIMEL, URCA ; IUF) ; projet EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle)

Consulté le 01/03/2026 sur la plate-forme EMAN :

<https://eman-archives.org/Mythologia/items/show/830>

Copier

Présentation du document

Publication Venise, Comin da Trino, 1567

Exemplaire Munich (Allemagne), Münchener DigitalisierungsZentrum (MDZ) ,

Res/4 Ant. 50

Formatin-4

Langue(s)

- Grec ancien
- Latin

Pagination79r°-82r°

Des dieux, des monstres et des humains

Entités mythologiques, historiques et religieuses [Lune](#)

Notice créée par [Équipe Mythologia](#) Notice créée le 30/04/2018 Dernière modification le 25/11/2024

ses apud maritum, dum sol in signis Australibus à semente fuerit, donec ad maturitatem fruges perducens ad Borealia paulatim redierit: tunc enim non amplius semen est sub terra per sex menses, sed in horreis agricolarum, & apud superos in locis editioribus. Dicta est ut quidam putarunt à Latinis à serpendo, quia semen per terram serpat, quam alii ita dictam existimant, quia luna sit, & modo ad dextram, modo ad sinistram declinet. Hæc filia est Iouis & Cereris, caloriscilicet ac terræ: quam tamen lunam esse sensit Orpheus in hymnis, ut in his apparet;

Ὀρφεύς, κεραια, πῶς θεοῖσι μέλαινα,
 Ἐλαρῆ, ἀναστασὶς χαίρουσα σπένδρι.
 ἡρῆς ἐσπένδοντα δὲ καὶ βλαστῶν, χρυσάρεσσιν.
 Splendida, sola viris optabilis, vnaq; vernam
 Ostentans faciem, cornutaq; , frugibus almis
 Quæ sacrum corpus monstras tidentibus agris.

10

Qui igitur lunam, & hecatem, & Proserpinam esse putarunt vnam, illam sex menses apud inferos esse alternè dixerunt, quia tantundem sub terra, quantum supra terram luna in toto anno commoretur. Physici præterea ac Mythologi antiqui superius hemisphæriū, quod nos incolimus, Veneris appellatione coluerunt, inferius Proserpinam nominarunt: qua ratione Proserpinam à Plutone sub terram deportatam in fabulis tradiderūt. atq; de Proserpina satis, nunc de luna dicamus.

20

De Luna. Cap. XVII.

AT vero Lunam diuersam esse ab Hecate existimatam, diuersorum parentum ratio patefacit: cum Lunam alii Hyperionis filiam esse crediderint, alii Pallantis cuiusdam, inter quos fuit Homerus, qui ita scripsit in hymno in Mercurium;

Ὅμηρος ἑρμῆος ἐπιπένη δαμῖν ἑρῶν.
 ἰδὲ τίς ἐστὶν ἡρῶν θεοῦ δία κληῖον,
 Πάλλαντος θεοῦ τῆς κερκαδῆος ἀσαστίας.
 Hinc Aurora tulit mortalibus orta labores.
 Diuinæ ad speculum venit præsentia Lunæ,
 Quæ Megamedeo fuerat Pallante creata.

30

At Hesiodus in Theogonia Lunam filiam fuisse hyperionis & Thiz putauit, cum ita scribat;

Ἡσίοδος ἡλίου μέγαν, ἀσπράδην ἐλλῶν,
 ἑὸν δὲ σπένδοντα ἐπὶ χθονὶ φάειον.
 Ἄσπράδην τὴν θεοῦ τῆς τέρπειν ἡρῶν ἔχουσαν.
 Ἡσίοδος ἡλίου δὲ καὶ ὑπερίωνος ἐσπένδοντα.
 Thia parit Solem magnum, Lunamq; nitentem,
 Quæ superis exorta, viris quæ lumina pandit.
 Auroranti, rebus reddit quæ exorta colores.
 Has parit amplexu coniuncta Hyperionis almi.

40

Alii Solis filiam, at non sororem, fuisse crediderunt, ut testatur in his Euripides in Phœnissis;

Ἐυριπίδης ἡλίου ἑρῶν
 Ἄλλῃς ἐλλῶν ἡρῶν ἑρῶν

φίησι,

Mythologia.

*φίλιε, δὲ ἀγαυὴν ἀνέρεα,
καὶ εὐφροσύνην μεταφύρον, ἰδὲν.*
O clarissimi filia
Solis Luna aurei circuli
Lumen : quam certos stimulos,
Et prouidos pullis addens regis .

Cum vetō Lunā lucem à Sole accipiat, eam & Phœben nominarunt, vt Solē Phœbum; & in curru vehi fingerunt, vt scripsit Virg. lib. 10.

10 Iamq; dies cœlo concesserat : almaq; curru
Noctiuago Phœbe medium pulsabat Olympum.

At hymnographus Homerus ille, qui hymnum in Lunam scripsit, non solū in curru vehi solitam Lunam scribit; sed etiam poetica quadam suauitate vestes splēdidas induere, & exuere solitam inquit cum vellet; quippe cum nunc lucida, nunc obscura sit pro vestium splendore, quam etiam in Oceano lauari inquit priusquam vestes sumeret; vt est in his;

*ὡς ἂν ἴσῃ ἀκαστὸς ἀγαυοῖσι χροὸν καλῆν,
ἕρπυα λαυομένην τελευτήν δὲ τιλλῆν,
ζυθαῖαν πῶλον ἱμαῖον τε ἀγλαῖαν.*
Rursus Atlanteis in lymphis membra lauata
Vestibus induta, & micidis Dea luna, micantes
Curru iunxit equos celeres, quibus ardua colla.

20 Fuerunt qui crediderint quoddam fuisse tempus, quo nondum nata esset Luna, quæ iunior esse sole credebatur, cum vel Arcades ante illam nati fuisse putati sint illi, qui non procul ab Apidano incoluerunt, vt testatur Apollonius lib. quarto Argonaut.

*ὦς ἂν πρὸ δαναῶν ἰδὲν γένος ἀπιδανῶν
πινδοῦσι, ἰδὲν ἴσασ ἀρκαδῶν ἀπιδανῶν,
ἀρκαδῶν, αἱ καὶ ἀπιδανῶν ἐπινοῦνται
ζῶντες φασὶν ἰδὲν τε ἰσῆν τε.*
30 Nulli erat auditum Danaum genus. Apidanenses
Arcades at soli fuerant olim; Arcades illi,
Qui Lunam superare ferunt se tempore & annis.
Cum glandes ederent dispersi in montibus altis.

Nam Theodorus paulo ante bellum, quod ab Hercule aduersus Gigantes gestū est, Lunā apparuisse scribit libro 29. Aristo Chius & Dionysius Chalcidensis in primo lux Aedificationis idem confirmarunt; vnde & Mnaseas Arcades ante lunam genitos fuisse dixit, vt scripsit Apollonii enarrator, qui etiam Arcades ipsos vocatos fuisse Proseleos; quasi Antelunares dixerim, ab Aristotele alicubi scripsit. Aiunt præterea lunam ipsam esse cornutam,

40 qualis Bacchus ab antiquis fingebatur, vt est in hymno Orphici;
*χρῶς δὲ δὴν βασιλῆα, φαιφῆρ, ἱεραῖαν,
ταρταρῶν, ἠὲν, κατὰ δὲ τὴν ἀγλαῖαν.*
Audi luna Dea, & clarissima luminis autor.
Cornuta, & noctu currens, quæ curris & altè.

Quam eandem marem esse & feminam putauit idem, vt est in eodē hymno.

ὡς ἂν αἶψα, καὶ ἀκαστὸς, δὲ τὸν τὴν καὶ ἀρκαδῶν.
Aucta, & deficiens; eadem quoq; femina marisq;
Huic sagittas tribuerunt poëta, quam Cynthiam à monte Deli celeberrimo
& altif-

& altissimo appellarunt, quo in loco Diana & Apollo nati creduntur, atque Diana eadem est Luna, ut suo loco explicabitur. Sic igitur sagittas illi tribuit Horatius in tertio Carminum;

Tu curua recines lyra
Latonam, & celeris spicula Cynthix
Summo carmine.

Credita est luna præesse veneficiis, quare inuocatur apud Theocritum in Pharmaceutria cum Hecate, quas diuersas fuisse existimatas constat, cum utraq; inuocetur. Hinc crediderunt antiqui e cælo à magicis artificibus deduci, ut carmen id octauæ Aeglogæ Virg. declarat;

Carmina vel cælo possunt deducere lunam.

Atq; Thessalæ mulieres præcipuè illam artem callere, et in ea excellere putabantur, ut inuic Aristophanes in Nebulis his versibus;

Ἐνθάδε φαρμακίᾳ δὲ προέχοντι θεσσαλαί,
καὶ θεσπιάδων ἄνθρωποι τὴν ἐκείνην.

Veneficam si feminam ipse Thessalam
Coemero, captabo lunam noctibus.

Inde vero natam fuisse hanc opinionem scripserunt antiqui, quod specula quædam rotunda ita parabantur, ut in his luna omnino appareret e cælo deducta. Atque Pythagoræ ludicrum fuit quod iam luna plena existente ut quis in speculo sanguine quæcunque collibuisse, scriberet; atque alteri prædicens à tergo illi assisteret, ea quæ scripsisset lunæ ostentans; atq; ille deinde intenta acie oculorum in lunam, vniuersa quæ forent in speculo scripta perlegeret, tanquam in luna scripta fuissent. Inde existimo artificium Cornelii Agrippæ originem cepisse, qui in occulta philosophia videtur rationem quandam attingere, ut qui maximè à nobis distant, possint quæ volumus in luna descripta perlegere. Id eo tempore contigisse mihi narratum est, cum essem Mediolani, apud nonnullos meos affines (nam inde non ita multis annis antequam ego nascerer, pater meus, ut aiunt, propter bellorum motus Venetias cum familia concesserat, in patriam, si per fatalicuiisset, post res compositas rediturus. Atque ut summam meæ familiæ originem attingam, sicut accepi à maioribus, abauus meus Ludouicus è clarissimæ Comitibus Romæ familia propter inimicitias quasdam Roma decedens Mediolanum ad Maximianum Sfortiam se contulit, cuius postea virtus in bellis illius urbis, ut consilium in pace clarissimum enituit. Quanquam gaudeo plurimum quod natus sim in illa ciuitate, quæ & consilio, & dignitate, & æquitate ac probitate legum cæteris Italiæ ciuitatibus facile præstet.) quo tempore Franciscus Sapiensiss. Gallorum Rex multis locis Mediolanensium Imperiis in deditioem compulsis multisque per vim captis, denique Mediolano potitus est. Nam non semel quæ per diem agerentur Mediolani, per noctem significata fuisse dicuntur Parisiis. Existimabantur igitur veneficiorum scientia præstare Thessalæ mulieres, quod essent rerum Astronomicarum peritæ; atque inter cæteras Aglaonice Thessalorum Regis filia hac scientia præstitisse dicitur, quæ quoties immineret lunæ defectus, se velle lunam e cælo detrahete prohibebatur. At enim quia multitudinem imperitorum deciperet, cum Deus nullam fraudem impune committi denique patiatur, in grauissimas calamitates incidit, quare id postea usurpatum fuit apud posteros, ut, cum quis ageret infelicitè, lunam detrahete diceretur. Primus omnium

nium

ea denique ab illa manant & fluunt, quibus animantes alantur, & augetur, & pubescant, & maturitate assequantur, quæ oriuntur e terra. Idcirco Chaldei dicere solebant, Lunam ortus nascentium moderari, cum sydera notent & animaduertant ea quæ Lunæ fuerint adiuncta. Sed carmina quædam huc ascribenda putauit; quibus vniuersa prope Lunæ natura in omnibus mutationibus explicatur;

Ἐρὼ τὸ Λοιπὸν χράριον Ἰδανδάλῃ
ἔσται ἀνθὺν τῷ τελευτῶν φέσει .
φύσαι ἑσθλῶτα τῶν χροῶν κληρονομοῦν .
Ἐρὼ μὲν ὄψεσθαι δίχα τῆς ἀρῆς κίχτις
τῷ βροχίῳ ἀέθειο ἰαρινομίῃ .
Διμυθί, πικρὸν ἀπὸ τριχῶν δέριον .
ἑκατόν γὰρ καὶ σφραγῆς δυνάμει .
Ἰππολαυτίῃ ἢ δίχα δὲ διυτίμῃ ,
ἐπὶ τασσῆναι πρὸς παρκομῶν γὰρ τριχῶν .
Ἰπποκλυπῶν καὶ διὰ τῆς κίχτις .
Φυχρὰ δυνάμει τοῦ βροχίου ἐγὼ γὰρ φη .
κῆρ ἢ ἀέθλου πάλιν ἔρχεται νῆα ,
Πρὶν ὅσα πολλοῦσα καὶ πληρομένη .
παντὶ μὲν ὄψαι, ἀδὲ τῆς πάλιν γράφῃ
κίχτις σφραγῆς, καὶ κίχτις τῶν ἰαρίων .

10

In posterum me vsus magistro discito
Natura Lunæ quæ sit apte : hæc omnium
Vim continet succorum, & hæc potentiam .
Est vda primum, donec illa creuerit ,
Infantibus , profusque sit simillima .
Tepens at inde plenz cursum perficit,
Vigere tum videtur, esse & florida .
Decrescere vt cepit deinde , mox die
Vigesima remissus acta fit vigor .
Aretiq; senlim . longa nec fit hinc mora,
Senescit illa , mox videtur emori ,
Deformis , algens , atque operta nubibus .
Rursusq; fit noua hæc , prius quæ nulla erat .
Vultu decoro prodit , & repletur hinc .
Hæc sic habent . Si plura quis dicat tibi ,
Nugas loquacis credito , atq; fabulas .

20

30

Hæc autem mutationes sortita est luna pro situ quem tenet solem respiciens: nam cum semper lunæ dimidium illustratur, accidit in coniunctionibus eam lunæ partem illustrari, quæ superior est, nec nobis conspicua; quæ semper propè cum sole supra terram confurgit. Illud autem longe aliter se habet in plenilunio, cum sola pars nobis conspicua illustratur, soli que opponatur, quippe cum media sit nox vbi ad cæli medium peruenerit. Hæc autem tanto magis vel minus contingunt, quæto magis luna, vel minus recesserit à sole. Cum vero corpus lunæ non sit ex aliqua materia densa vt terra est, aut ex ea composita, mirum videtur cur Xenophanes adductus sit, vt in luna habitari dixit, eamque locum esse multarum vrbium & montium. Ego sanè illam causam fuisse censeo, cur is eam sententiam introduxerit; quia sicut in

40

X frequen-

Quod solis mactare boues Hyperionis ausi.

Cum lumen à sole accipiat, Solis filia dicta est. At eadem soror, q̄ ex Hyperione cum sole nata creditur, vel quod illi sol tanquam sorori lumen impertiat, vel quod fratrem tempora inter se diuiserint, cum luna nocti, sol diei moderetur. Nam cum sol per se sit lucidus, luna nullum habet proprium lumen, sed tanquam speculum corpus Diaphenes existens receptum à sole lumen ad terram transmittit. Dicta est in curru vehi, propter celeritatem, quam sine vehiculo vulgus intelligere non poterat, quod etiam attinet non mediocriter ad orationem poeticè exornandam. Quod vestes indueret variorum colorum, id excogitatum fuit ad explicandas multiplices mutationes; quodque in Oceano lauaretur dictum est ad opinionem vulgi, cum tantundem vndique distet à terra & ab aquis. Illud sane ridiculum est fuisse aliquod tempus, cum luna non esset, neque tamen vllum vel architectum, vel ferramenta proferri, vnde luna fabricari cœperit. Hæc eadem mas & femina putata est, quia humorem & nutrimentum præbeat animantibus, & quia maris vice nocturnum præbet calorem, quo plurima ad putredinem & ad generationem adiuantur, vt ait Ptolemæus in magna Compositione; quare illi sacrificabatur à maribus veste muliebri, à mulieribus virili indutis, vt scripsit Philochorus. Deinde sagittas lunæ tribuerunt antiqui vel propter radios, quos ad corruptionem demittit, vel propter dolores parientiū, cum illi non valde sint dissimiles doloribus vulnerum, acerbis eorum exprimentes. Hanc idcirco parturientes ad lenandos dolores inuocabant, vt infantes facilius in lucem ederentur, Lucinam nominantes: atque cū vna esset varia nomina pro variis facultatibus sortiebatur. Credita est plurimū conferre beneficiis, quoniam multæ sunt admirabiles planetarum vires certo quodam ordine collocatorum. Nam alia vis est oppositorum, alia coniunctorum, alia in regionibus aliis existentium planetarum, cum per tertiā vel quartam vel sextam partem circuli distiterint. Neque hoc mirum videbitur si quis cognouerit Mercurium Trismegistum in statuas certo ordine collocatas certis magnitudinum rationibus seruatis demones solitum accire, ita vt illæ mox loquerentur. At quoniam eadem est etiam Diana vocata, nunc de Diana verba faciamus.

De Diana.

Cap. XVIII.

Cum eadem luna sit, & Hecate, & Diana, tamen non omnes hæc vires, quæ per has intelliguntur, vno nomine dicuntur, etsi ab vno fonte manant. Cum enim Hecate nunc Iouis, nunc Aristæi, nunc Tartari, nunc Perse filia dicatur; luna modo Hyperionis, modo Pallantis; quod illa sit factorum vis à Deo proficiscens, vt diximus; hæc velocissimus sit planeta, cuius multiplex est potentia in rebus inferioribus, quæ quoniam maximè remouetur à vi primi motus, maximè sua natura vitur. Hanc eandem esse Hecaten patefecit Callimachus in hymno in Dianam, qui illam Pheream nominauit, cuiatem fuisse Hecaten constar, vt est in his;

Περσεύς, ἠὲ τὴν Ἰουλιανὴν, ἠὲ τὴν Ἀριστῆα, ἠὲ τὴν Τάρταρον.

Salve Munychia, & portus tutela, Phereæ.

Hanc filiam fuisse Latonæ Cæique Titani constar, quàm Nicander in Theiacis ita Titanidem nominauit;

X 1 vidi